

Література:

1. Матвієнків С. Гендерна політика: суть, проблеми та українські реалії / С. Матвієнків // Науковий вісник: Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини. – Чернівці: «Рута», 2005. – Вип. 272. – С. 251.
2. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 8 вересня 2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua>
3. Плахотнік О. Гендерна політика в Україні. Методичний посібник для державних службовців, представників органів місцевого самоврядування та ЗМІ / О. Плахотнік, І. Лазарук. – Харків: Райдер, 2007. – 44 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.krona.org.ua/uk/our-publications>
4. Штейнберг А. Г. Мужской характер менеджмента / А. Г. Штейнберг // Социологические исследования. – 2009. – № 11. – С. 79.
5. Виступ Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини Ніни Карпачової на представленні у Верховній Раді України Спеціальної доповіді «Стан дотримання Україною міжнародних стандартів у галузі прав і свобод людини» від 10 грудня 2008 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>
6. Кормич Л. І. Гендерна рівність як чинник підвищення ефективності функціонування державної служби / Л. І. Кормич // Модернізація державного управління, державної служби і кадрової політики: збірник доповідей щорічних Рішельєвських академічних читань (Одеса, 15-17 вересня 2010р.) / н... кол.: Т. В. Мотренко (голов. ред.) [та н.]. – Одеса: Юридична література, 2010. – С. 253-254.
7. Конституція України: затверджена Законом України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР (із змін., внесеними згідно із Законом України від 1 лютого 2011 № 2952-VI (2952-17) // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.; 2011. – № 10. – Ст. 68.

УДК 342.537.92(477)

Котова Л. В., НУ «ОЮА»

ОПОЗИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ КРИЗЬ ПРИЗМУ ЗАКОНОДАВЧИХ ІНІЦІАТИВ

Стаття присвячена питанням засад діяльності політичної опозиції. Розглянуті основні законопроекти щодо опозиційної діяльності. Висвітлені загальні положення щодо принципів діяльності парламентської опозиції.

Статья посвящена вопросам оснований деятельности политической оппозиции. Рассмотрены основные законопроекты, касающиеся оппозиционной деятельности. Освещены общие положения относительно принципов деятельности парламентской оппозиции.

The article deals with principal grounds of political opposition. It considers existent laws in draft on opposition activity. It also reports about general provisions of principles of parliament opposition activity.

Процеси розвитку демократії в Україні потребують вдосконалення механізмів формування та функціонування не лише владних структур, а й опозиції. Опозиційна діяльність повинна базуватися на законодавчому акті, що чітко визначає її поняття, основні засади та принципи, засоби впливу та відповідальність за порушення таких норм. Протягом останніх років у парламент було внесено кілька проектів, які мали регламентувати права опозиції її взаємовідносини з іншими політичними структурами. У даній роботі будуть розглянуті основні положення цих законопроектів та проаналізоване їх зміст та недоліки.

Проект Закону України «Про політичну опозицію» від 16.07.2002 р., внесений народними депутатами України С. І. Гуренком, Г. К. Крючковим [1] визначає політичну опозицію, як політичні партії, їх коаліції (блоки), громадські організації та їх об'єднання, групи громадян і окремі громадяни, об'єднані на тотожних і близьких між собою позиціях (платформах), депутатські фракції, групи, їх об'єднання у Верховній Раді України, Верховній Раді Автономної Республіки Крим, місцевих Радах та засоби масової інформації, які не підтримують політичного курсу Президента України, виконавчої влади і пропонують суспільству альтернативну програму (концепцію) розвитку та ведуть легальну діяльність, спрямовану на зміну офіційного політичного курсу, перехід до альтернативної концепції розвитку. Політичну опозицію у Верховній Раді України (парламентську опозицію) складають депутатські фракції, групи та позафракційні депутати, які заявили про свою опозиційність до офіційного політичного курсу [1]. Така опозиція набуває свого статусу за умови оголошення на пленарному засіданні Верховної Ради України рішення (заяви) про перехід фракції (групи) до опозиції офіційному політичному курсу.

Окрім парламентської опозиції, може бути сформована об'єднана парламентська опозиція, об'єднання в яку не є обов'язковим. Об'єднана опозиція набуває прав з моменту офіційного оголошення на пленарному засіданні Верховної Ради України заяви про формування об'єднаної парламентської опозиції. Завдання, організаційні принципи та форми роботи опозиційної депутатської фракції (групи), а також об'єднаної парламентської опозиції (в разі її створення), їх позиції з принципових питань визначаються на загальних зборах народних депутатів – членів депутатської фракції (групи), об'єднаної парламентської опозиції. Порядок прийняття рішень об'єднаною парламентською опозицією визначається домовленістю (угодою) між

опозиційними фракціями (групами), які увійшли до об'єднаної парламентської опозиції. Загальні збори об'єднаної парламентської опозиції можуть обрати Координаційну раду і координатора парламентської опозиції. Повноваження Координаційної ради, координатора, а також внутрішні організаційні питання функціонування об'єднаної парламентської опозиції визначаються при її створенні.

Носієм опозиційних прав є парламентська опозиція. Права парламентської опозиції, в широкому сенсі, висвітлені у статтях 5, 8-17 цього закону [1]. Зокрема, за парламентською опозицією (та об'єднаною парламентською опозицією) визнається право сформувати опозиційний Кабінет Міністрів України – функціонально-консультативний орган опозиції. Очолює опозиційний («тіньовий») Кабінет Міністрів його Голова, призначений парламентською опозицією у встановленому нею порядку.

Існують також умови, за яких парламентська опозиція втрачає свій статус, зокрема: припинення повноважень Верховної Ради України; ухвалення більшістю опозиційної депутатської фракції (групи) чи об'єднаної парламентської опозиції рішення про припинення опозиційної діяльності, про що офіційно оголошується на пленарному засіданні Верховної Ради України; припинення існування суб'єкта парламентської опозиції внаслідок розпуску відповідної депутатської фракції (групи); заборона в установленому порядку діяльності політичної партії, яка сформувала відповідну парламентську фракцію (групу).

Проект Закону України «Про парламентську більшість та парламентську опозицію» від 01.09.2004 р., внесений народним депутатом України Р. М. Зваричем [2] визначає політичну (парламентську) опозицію через поняття «парламентської меншості», яка складається з народних депутати України, які не увійшли до парламентської більшості, і уклали Угоду про парламентську опозицію, за умови підписання її більш ніж двома третинами народних депутатів України, які становлять парламентську меншість, але не менше однієї п'ятої від конституційного складу Верховної Ради України. Така парламентська опозиція вважається утвореною з моменту офіційного оголошення про це на пленарному засіданні Верховної Ради України. Парламентську опозицію очолює і представляє її лідер.

Права парламентської опозиції викладені у статтях 10-12 законопроекту [2]. Зокрема, гарантується право на заміщення посад перших заступників голів перших заступників голів комітетів Верховної Ради України.

Умовами припинення діяльності опозиції є зменшення кількісного складу опозиції нижче мінімальної встановленої законопроектом межі.

У разі припинення діяльності парламентської опозиції нова парламентська опозиція може бути сформована у порядку, встановленому законопроектом.

Проект Закону України «Про парламентську більшість і парламентську опозицію у Верховній Раді України» від 30.07.2003 р., внесений народними депутатами України О. М. Карповим, К. Т. Ващук, С. Б. Гавришем [3] також визначає парламентську опозицію через парламентську меншість, тобто під парламентською опозицією розуміються народні депутати України, які не ввійшли до парламентської більшості. Парламентська опозиція – це добровільне об'єднання народних депутатів України – членів депутатських фракцій (груп), позафракційних народних депутатів України, які не підтримують політичний та соціально-економічний курс Президента України, діяльність Кабінету Міністрів України по його реалізації та пропонують суспільству альтернативну програму розвитку. Вона набуває свого статусу при підписанні угоди про основні засади діяльності депутатської фракції (групи) в якості суб'єкта парламентської опозиційної діяльності, копії яких передаються до Верховної Ради України, та оголошенні про своє створення на пленарному засіданні Верховної Ради України.

Вищим керівним органом парламентського опозиційного блоку є загальні збори. Права парламентської опозиції визначаються статтями 11-19 законопроекту [3]. Зокрема, визначається право на критику, яке реалізується у доповіді тривалістю до 30 хвилин про власне ставлення до політичного та соціально-економічного курсу Президента України та діяльності Кабінету Міністрів України по його реалізації на пленарному засіданні Верховної Ради України. Також парламентська опозиція може сформувати опозиційний («тіньовий») Кабінет Міністрів, який діє на громадських засадах як консультативно – дорадчий орган опозиції. Крім цього, окремим правом парламентської опозиції є право на заклик до опору, у разі, коли хтось порушує суверені права держави.

Умовами втрати статусу парламентської опозиції, серед іншого, є заборона в установленому порядку діяльності політичної партії, яка сформувала відповідну парламентську фракцію.

Проект Закону України «Про парламентську опозицію» від 20.02.2003 р., внесений народним депутатом України С. М. Правденком [4], не дає чіткого визначення парламентської опозиції, але визначає її склад: парламентська опозиція може бути утворена за ініціативою депутатських фракцій (груп), народних депутатів України, що не ввійшли до складу парламентської більшості, шляхом укладання Угоди про парламентську опозицію, за умови підписання її більш ніж

двома третинами народних депутатів України, які становлять парламентську меншість, але не менше однієї п'ятої від конституційного складу Верховної Ради України. Парламентська опозиція вважається утвореною з моменту офіційного оголошення про це на пленарному засіданні Верховної Ради України, за умови підписання Угоди про парламентську опозицію народними депутатами України.

Парламентську опозицію очолює і представляє її координатор (координатори). Права, якими наділена парламентська опозиція, визначені у статтях 3-6 законопроекту [4], зокрема, право на заміщення посад голів одного з комітетів Верховної Ради України, та створення тіньового Кабінету Міністрів та призначення тіньових керівників міністерств та інших центральних органів виконавчої влади.

Парламентська опозиція втрачає свій статус у разі зменшення кількісного складу опозиції нижче мінімальної встановленої законопроектом межі. У разі припинення діяльності парламентської опозиції нова парламентська опозиція може бути сформована у порядку, встановленому законопроектом.

Проект Закону України «Про парламентську опозицію» від 11.02.2004), внесений народним депутатом України В. П. Філенком [5], визначає політичною опозицією гарантоване Конституцією України систематичне вираження публічної незгоди певних парламентських груп і фракцій з політичним курсом Кабінету Міністрів України, яка спрямована на зміну цього політичного курсу або усунення з посад окремих членів Кабінету Міністрів України, або його відставки в цілому. При цьому законопроект окремо визначає поняття опозиційна діяльність – це дії та заходи, спрямовані на висловлення опозиційними формуваннями офіційної незгоди з політичним курсом Уряду України після офіційної легалізації цих формувань. Політична опозиція набуває свого статусу в залежності від типу, це регулюється статтями 7-13 законопроекту [5].

Опозиційна діяльність може здійснюватися як окремими депутатськими фракціями та групами, так і опозиційним блоком. Лідер опозиційного блоку обирається з числа керівників депутатських фракцій і груп, які увійшли до складу блоку. Для узгодження позицій учасників блоку може бути утворена координаційна рада блоку.

Права політичної опозиції визначаються статтями 19-34 законопроекту [5], зокрема, відокремлюється право на свободу критики – безперечне право давати власні оцінки діям та заходам Президента України та органам виконавчої влади України, що мають оприлюднюватися в установленому законом порядку. Фінансування діяльності може бути за рахунок фізичних та юридичних осіб, окрім анонімних внесків, на банківський рахунок, який відкривається Верховною

Радою України як юридичною особою. Також декларується право брати участь в усіх формах парламентського контролю, передбачених Конституцією та законами України.

Опозиційна діяльність припиняється у зв'язку з обранням нового складу парламенту, а також у зв'язку з розпуском парламентської групи (фракції) чи при задоволенні Кабінетом Міністрів України більше половини положень, які містить Програма діяльності опозиційних формувань. Серед інших причин можуть бути: прийняття рішення про припинення опозиційної діяльності фракцією або групою; чи надана згода опозиційної партії на зайняття її членом посади, несумісної із збереженням фракцією статусу опозиційного формування.

Проект Закону України «Про парламентську опозицію» від 12.01.2007 р., внесений народними депутатами України В. С. Коваль, М. С. Комар, Ю. В. Тимошенко [6], визначає окремо поняття парламентська опозиція та опозиційна діяльність. Так, парламентська опозиція – добровільне депутатське об'єднання депутатських фракцій (депутатської фракції) у Верховній Раді України та (або) народних депутатів України, що не увійшли до парламентської більшості, подали заяви про перехід в опозицію і які не погоджуються з офіційним політичним курсом парламентської більшості і Кабінету Міністрів України та (або) способом його реалізації, здійснюють контроль за діяльністю парламентської більшості і Кабінету Міністрів України, критикують їх діяльність і пропонують альтернативну програму розвитку України та шляхи її реалізації. Опозиційна діяльність – діяльність парламентської опозиції у Верховній Раді України, спрямована на контроль за діяльністю парламентської більшості і Кабінету Міністрів України, критику їх діяльності, пропонування і реалізацію програми розвитку України та шляхів її реалізації.

Парламентська опозиція вважається утвореною з моменту офіційного оголошення заяв депутатської фракції, народного депутата України про перехід в парламентську опозицію головуючим на пленарному засіданні Верховної Ради України після отримання Апаратом Верховної Ради України заяви про перехід в парламентську опозицію.

Права парламентської опозиції визначаються статтями 10-22 законопроекту [6], та, зокрема, наділяють парламентську опозицію правом утворювати опозиційний уряд. Його кількісний та персональний склад визначається учасниками парламентської опозиції відповідно до порядку організації діяльності опозиції або шляхом голосування більшості учасників опозиції за відповідну кандидатуру. Основними завданнями такого уряду є моніторинг дії виконавчих органів, контроль за розробкою держбюджету та складання альтернативних до-

кументів щодо діяльності парламентської опозиції. Парламентська опозиція також має право утворювати інші допоміжні органи, які діють на громадських засадах.

У разі порушення посадовими особами органів державної влади законодавства, вчинення корупційного діяння такі посадові особи за поданням парламентської опозиції звільняються з посади в судовому порядку. Також декларується право один день протягом чергової сесії Верховної Ради України розглядати питання, визначені парламентською опозицією, які включаються до порядку денного роботи Верховної Ради України без обговорення і голосування.

Фінансування діяльності парламентської опозиції здійснюється секретаріатом парламентської опозиції за рахунок коштів, виділених з Державного бюджету України для забезпечення діяльності Верховної Ради України. Діяльність парламентської опозиції припиняється у разі прийняття нею рішення про припинення опозиційної діяльності, або припинення повноважень Верховної Ради України відповідного скликання.

Сучасні парламентські опозиції здійснюють такі основні функції: контролювання діяльності уряду, його критика, висування альтернатив, формування кадрів для виконання власних програм розвитку в разі приходу до влади [7]. Статус і обсяг прав, що надається парламентській опозиції в різних країнах, не є однаковим і обумовлюється специфікою тієї чи іншої моделі, що залежить від того, наскільки опозиційні партії включенні в діяльність парламенту, від ролі меншості в законодавчому процесі, вигляд законодавчого регулювання діяльності опозиції, від впливу опозиції на політичні процеси в країні [8].

Таким чином, можна зробити висновок, що існуючи законопроекти щодо діяльності політичної (парламентської) опозиції не врахували світовий досвід й потребують подальшої доробки задля знаходження найбільш ефективного та цілісного закону про політичну опозицію.

Література:

1. Проект Закону України «Про політичну опозицію» (реєстр. № 2007 від 16.07.2002), внесений народними депутатами України С. І. Гуренком, Г. К. Крючковим [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=12810
2. Проект Закону України «Про парламентську більшість та парламентську опозицію» (реєстр. № 2214 від 01.09.2004), внесений народним депутатом України Р. М. Зваричем [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=13113

3. Проект Закону України «Про парламентську більшість і парламентську опозицію у Верховній Раді України» (реєстр. № 2214-1 від 30.07.2003), внесений народними депутатами України О. М. Карповим, К. Т. Ващук, С. Б. Гавришем [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_2?id=&pf3516=2214-1&skl=5
4. Проект Закону України «Про парламентську опозицію» (реєстр. № 2214-2 від 20.02.2003), внесений народним депутатом України С. М. Правденком [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=14296
5. Проект Закону України «Про парламентську опозицію» (реєстр. № 2214-3 від 11.02.2004), внесений народним депутатом України В. П. Філенком [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=17148
6. Проект Закону України «Про парламентську опозицію» (реєстр. № 2885 від 12.01.2007), внесений народними депутатами України В. С. Коваль, М. С. Комар, Ю. В. Тимошенко [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=29240
7. Мустафин А. Опозиция ее Величества / А. Мустафин // Зеркало недели. – 2007. – No 2 (631). – 20 янв.
8. Political Oppositions in Western Democracies / edited by Robert A. Dahl. – Yale University, 1966. – 458 p.

УДК 324:17.022.1

Кущова І. І., НУ «ОЮА»

СИМВОЛІЧНИЙ ВИМІР ІМІДЖУ В СУЧАСНІЙ ПОЛІТИЦІ

У статті політичний імідж розглядається з позиції приналежності його до символічних знакових систем. Виділяються основні підходи до розуміння ролі та функцій символів у політичному процесі. Розглядається питання визначення місця та значення іміджу як елемента символічного середовища. Досліджується ресурсний потенціал семіотичного простору у процесі проєктування політичної реальності.

В статье политический имидж рассматривается с позиции принадлежности его к символическим знаковым системам. Выделяются основные подходы к пониманию роли и функций символов в политическом процессе. Рассматривается вопрос определения места и значения имиджа как элемента символической среды. Исследуется ресурсный потенциал семиотического пространства в процессе проектирования политической реальности.